

Κ. Θεοτόκης, Η τιμή και το χρήμα («Ανάθεμα τα τάλαρα»)(ΚΝΕΛ Β΄,146-149)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Ανάγνωση του αποσπάσματος «Δουλευτάδες κι δυο, ποιόνε έχουμε ανάγκη;»
Σύντομη αναδιήγηση, αναγνώριση σκηνικού (Τόπος, Χρόνος, Πρόσωπα)
- Ανάγνωση του αποσπάσματος «Ανάθεμα τα τάλαρα» (ΚΝΕΛ Β΄, 146-149)
- Ένταξη της νουβέλας στην ηθογραφία – Τεκμηρίωση

Ηθογραφικά στοιχεία: (ενδεικτικά)

1. Η σιόρα Επιστήμη μαζί με τις άλλες νοικοκυρές κάθονται και κουβεντιάζουν στην μικρή πλατεία, όπως κάνουν κάθε Κυριακή.
2. Η συνήθεια να διαλαλούν τα νέα του χωριού (κουτσομπολιό)
3. Ο θεσμός της προίκας
4. Το ζήτημα της τιμής

- Τεκμηρίωση ρεαλιστικών και νατουραλιστικών στοιχείων

(ενδεικτικά)

Ρεαλιστικά στοιχεία	Νατουραλιστικά στοιχεία
Τα χρέη του Αντρέα	Η σύγκρουση Επιστήμης – Αντρέα – Ρήνης
Η εγκυμοσύνη της Ρήνης	Το λαθρεμπόριο του Αντρέα
Η εργασία στην αγορά	Το μαχαίρωμα του Αντρέα από την Επιστήμη στην αγορά.
Ο χωρισμός Αντρέα- Ρήνης	Ο μεθυσμένος πατέρας

- Προβληματισμός και διατύπωση εισηγήσεων για διερεύνηση.

Άποψη: Ο τίτλος της νουβέλας είναι *Η Τιμή και το Χρήμα*. Οι δύο αυτές αξίες φαίνεται να επηρεάζουν τις πράξεις των ηρώων.

Ερωτήσεις:

1. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την πιο πάνω άποψη;
2. Να βρείτε στοιχεία από το κείμενο που επιβεβαιώνουν ή όχι αυτή την άποψη.

ΤΙΜΗ	ΧΡΗΜΑ
1. Η Ρήνη θυσιάζει στο τέλος την αγάπη της για να διαφυλάξει την αξιοπρέπειά της.	1. Ο Αντρέας ζητά προίκα για να παντρευτεί τη Ρήνη.
2. Η Επιστήμη ζητά από τον Αντρέα να παντρευτεί τη Ρήνη για λόγους κοινωνικής υπόληψης.	2. Η Επιστήμη αρνείται να δώσει περισσότερα λεφτά θυσιάζοντας την ευτυχία της Ρήνης.
3. Η Επιστήμη αφού μαχαιρώνει τον Αντρέα του δίνει τα λεφτά προκειμένου να αποφύγει τον κοινωνικό ξεπεσμό και να σώσει την κοινωνική της υπόληψη.	3. Ο Αντρέας κάνει λαθρεμπόριο για να βγάλει περισσότερα χρήματα.

- Να σχολιάσετε τις απόψεις του Άγγελου Τερζάκη έτσι όπως διατυπώνονται στο εισαγωγικό σημείωμα (βλ. σ. 137).

«Ποιος φταίει; Η ερώτηση ανεβαίνει αυθόρμητα στα χείλη του αναγνώστη σαν τελειώσει το διήγημα — κι αυτό είναι εκείνο που είχε αποζητήσει ο συγγραφέας. Την απάντηση την έχει άλλωστε δώσει ο ίδιος με το «λάιτ μοτίβ»* του έργου: "Ανάθεμά τα τα τάλαρα!". Το λέει η

Τρινκούλαινα, το λέει ο Αντρέας, —όταν βλέπει πως η ευτυχία χάθηκε πια— και τα δυο φαινομενικά αντίπαλα μέρη». Με τις κοινωνικές συνθήκες της εποχής, σωτηρία δεν υπάρχει: οι άνθρωποι προστυχεύουν, τα ευγενικά συναισθήματα σβήνουν, τα πάντα γίνονται αντικείμενα συναλλαγής. Συμπόνια βαθιά μας απομένει, σαν κατακάθι, για όλους ανεξαιρέτα τους ήρωες, αφού όλοι τους είναι θύματα και κανένας τους προσωπικά φταίχτης. Το δίπτυχο των αξιών, που εκφράζεται στον τίτλο του έργου, μένει, έτσι, γενικότερα αποφασιστικό και καλύπτει το μεγαλύτερο ποσοστό του Θεοτοκικού έργου: Τιμή-Χρήμα» (Κωνσταντίνος Θεοτόκης, Βασική Βιβλιοθήκη, Τόμ. 31, σ. 16).

Σχολιασμός:

.....

.....

.....

.....

- Να εξηγήσετε πώς επιτυγχάνει ο συγγραφέας να αποτυπώσει το ρεαλιστικό στοιχείο στο αφήγημά του.
- Να μελετήσετε τα μέσα με τα οποία ο συγγραφέας πετυχαίνει να αναπαραστήσει τόσο πειστικά, αφενός, τον εξωτερικό κόσμο και, αφετέρου, τον εσωτερικό κόσμο των χαρακτήρων του.

Απάντηση:

- ❖ Ο συγγραφέας περιγράφει με λεπτομέρειες και τον εξωτερικό χώρο και τα πρόσωπα. Επίσης, χρησιμοποιεί τον διάλογο για να ζωντανέψει ακόμη περισσότερο την αφήγησή του. (Συγκεκριμένες αναφορές θα γίνουν πιο κάτω)
- ❖ Συμπέρασμα: μέσα από τη χρήση συγκεκριμένων αφηγηματικών τρόπων (αφήγηση, περιγραφή, διάλογος) και αφηγηματικών τεχνικών (είδος αφηγητή, εστίαση, πρόσωπο αφήγησης) εξυπηρετεί τον στόχο του.

III. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ (Κατ' οίκον εργασία)

1. Να σκιαγραφήσετε τους χαρακτήρες του αφηγήματος.
2. Να αναφέρετε με ποιους αφηγηματικούς τρόπους πετυχαίνει ο συγγραφέας τη σκιαγράφηση των ηρώων του και να σχολιάσετε τη λειτουργία των συγκεκριμένων τρόπων.

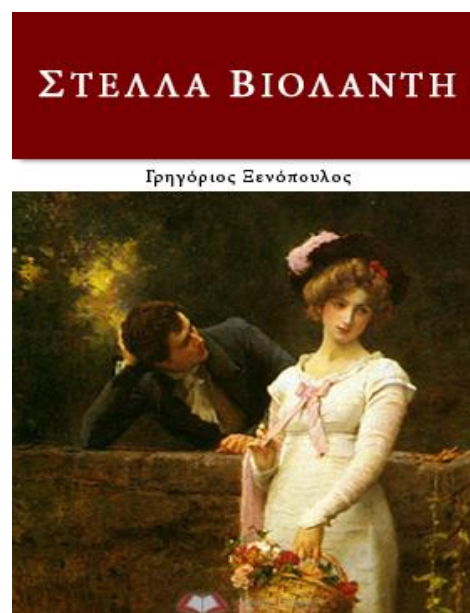
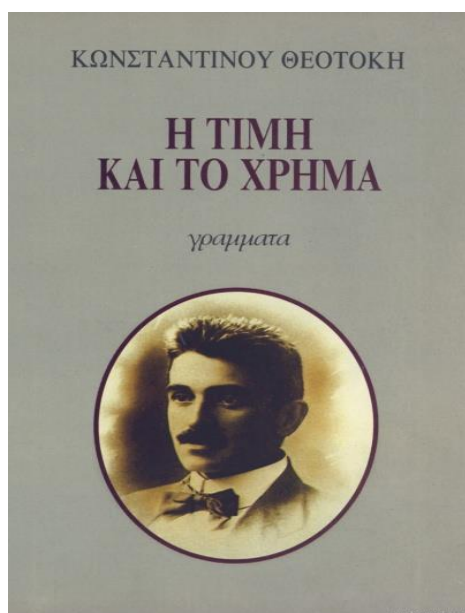
ΣΥΝΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

Κ. Θεοτόκης, *Η τιμή και το χρήμα* («Ανάθεμα τα τάλαρα») (ΚΝΕΛ Β΄, σσ. 146-149)

Γρ. Ξενόπουλος, *Στέλλα Βιολάντη* (ΚΝΕΛ Β΄, σσ. 104-105)

ΑΞΟΝΕΣ ΣΥΝΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

1. Αξιακό περιεχόμενο (η θέση της γυναίκας [η γυναίκα που εναντιώνεται στο κατεστημένο], η διαβρωτική δύναμη του χρήματος)
2. Αφηγηματικοί τρόποι (περιγραφή, αφήγηση, διάλογος)

Γρ. Ξενόπουλος, *Στέλλα Βιολάντη*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Χρηστάκης Ζαμάνος υπηρετούσε ως υπάλληλος στο αγγλικό τυπογραφείο της Ζακύνθου, όπου και γνώρισε τη Στέλλα, την κόρη του πλούσιου μεγαλέμπορου Παναγή Βιολάντη. Μην έχοντας πώς να της εκμυστηρευτεί τον έρωτά του της έστειλε ένα γράμμα και με τον ίδιο τρόπο τού απάντησε θετικά κι εκείνη. Παίρνοντας το ανέλπιστο γράμμα ο καυχησιάρης νέος δεν κρατήθηκε και έσπευσε να ανακοινώσει το περιεχόμενό του· η είδηση όμως έφτασε κι ως τ' αυτιά του πατέρα της, ο οποίος θεώρησε προσβολή τη σύνδεση του ονόματος της κόρης του με το όνομα ενός παρακατιανού του. Πλημμυρισμένος από οργή, αφού της έκανε αυστηρότατες παρατηρήσεις, την έδειρε και την έριξε στη σοφίτα του αρχοντικού του, όπου και την εγκατέλειψε· στο μεταξύ ο Χρηστάκης Ζαμάνος είχε παντρευτεί άλλη, ενώ η ανυποψίαστη Στέλλα μαράζωνε από τον καημό της.

(Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Β' Γενικού Λυκείου, Β' Τεύχος, ΙΤΥΕ «Διόφαντος», 2012, σ. 103)

Απόσπασμα

-Όχι! Είπε η Στέλλα και εκ τρίτου· και τώρα ήταν ολόκληρη τρικυμία αγανακτήσεως, και μαζί με τη φωνή, εσηκώθη και αυτή ορθή, υψηλή, αγέρωχη.

-Όχι, χίλιες φορές όχι! Ό,τι έκαμα ήταν κακό, το ξέρω· μα το έκαμα τώρα. Του έγραφα «είμαι δική σου», και θα είμαι για πάντα. Ναι, να πέσω στα πόδια του πατέρα μου, και να του φιλήσω τα χέρια, και να του γυρέψω συχώρεση γι' αυτό που έκαμα, έτσι χωρίς να θέλω, σε μια στιγμή τρέλας, αδυναμίας... Μα να με συχωρέσει κι εκείνος και να μου δώσει το Χρηστάκη... Α, μη σου κακοφαίνεται και σώπα! Καλός, κακός, αυτός είναι τώρα για μένα. Ακούστηκα μαζί του, και αυτό μου φθάνει. Έπειτα, τι σας μέλει εσάς; Εγώ θα είμαι ευτυχισμένη, εμένα μ' αρέσει. Πως είναι φτωχός; Πφ! βλέπω τι ευτυχία που έχετε οι πλούσιοι στα σπίτια σας... Επιτέλους αλλιώςτικα δε γίνεται· άλλον εγώ δεν παίρνω!

-Μα ορίζεις εσύ τον εαυτό σου; επρόλαβε να ρωτήσει η Βιολάνταινα.

-Τον ορίζω!

-Όχι· ο πατέρας σου σε ορίζει· ο πατέρας σου ορίζει και μένα και το Νταντή, και τη Νιόνια και όλους.

-Δεν ξέρω για σας, μα εμένα δε με ορίζει. Εγώ, εγώ ορίζω τον εαυτό μου· να, κοίταξε, τον ορίζω!... τον ορίζω!...

Κι έκαμψε το δάχτυλο της, και το εδάγκασε στον κόμπο με λύσσα, καθώς μιλούσε. Και ο πόνος έδωσε στη φωνή της κάτι το απείρως τραγικό· και η Βιολάνταινα, και αυτή ακόμη, αισθάνθη ότι ήταν μεγάλη η στιγμή εκείνη.

-Τι θέλεις να πεις μ' αυτό; ρώτησε με τρόπο.

-Να, ότι τον εαυτό μου τον κάνω ό,τι θέλω... Μπορώ να κόψω τώρα το χέρι μου και να το πετάξω από το παράθυρο; Ε, ορίζω τον εαυτό μου. Ο πατέρας μου τίποτα δεν μπορεί να κάμει· πως θα με δείρει; πως θα με κλείσει; πως θα με σκοτώσει; Τι με τούτο; Πάλι εγώ κάνω ό,τι θέλω -τον εαυτό μου- και σα δε θέλω εγώ, άλλον άνθρωπο δεν παίρνω. Όχι· ποτέ δε θα με δώσει σε όποιον θέλει εκείνος. Σας το λέω για να το ξέρετε μια για πάντα, γιατί δεν θα το ξαναπώ: Ή το Χρηστάκη ή κανέναν. Εγώ είμαι η Στέλλα του Βιολάντη!

Κι εκτύπησε το στήθος της το πλατύ με δύναμη, κι από τα μάτια της τα αδάκρυτα ετοξεύθη άγρια αστραπή.[...]Το πάθος της εχρωμάτισε, της εζωογόνησε το κατάλευκο πρόσωπο· ίχνος κακοπάθειας δεν εφαινότο πλέον, και για μια στιγμή, η κόρη έλαμψε με την πρώτη της ομορφιά την υπερήφανη, με την πρώτη υγεία και ζωή. [...]

(Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Β' Γενικού Λυκείου, Β' Τεύχος, ΙΤΥΕ «Διόφαντος», 2012, σσ. 103-105)

- Πώς παρουσιάζονται μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα «Ανάθεμα τα τάλαρα» και Στέλλα Βιολάντη (απόσπασμα) οι γυναικείες μορφές που έρχονται σε σύγκρουση με καθιερωμένες αξίες και σπάνε τα δεσμά της εποχής τους;

- Ποια κοινά στοιχεία διαπιστώνετε ανάμεσα στον χαρακτήρα των δύο ηρωίδων;

ΡΗΗΗ

ΣΤΕΛΛΑ

- Να αναφέρετε πώς πετυχαίνει ο συγγραφέας να αποδώσει με παραστατικότητα και αληθοφάνεια τους χαρακτήρες του.

Αφηγηματικός τρόπος: περιγραφή

- Σύγκριση της λειτουργίας της περιγραφής στα δύο κείμενα.

Οι μαθητές / μαθήτριες καλούνται να συνεργαστούν ανά δύο, για να απαντήσουν τις πιο κάτω ερωτήσεις.

Ερωτήσεις:

1. Να εντοπίσετε τα σημεία και να καταγράψετε τις λέξεις κλειδιά στο «Ανάθεμα τα τάλαρα» και στο απόσπασμα από τη Στέλλα Βιολάντη με τις οποίες περιγράφονται οι χαρακτήρες; Πώς διαφοροποιείται ο τρόπος της περιγραφής σε κάθε κείμενο;
2. Σε τι εξυπηρετεί η χρήση της;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

[Ανάθεμα τα τάλαρα]: ενδεικτικά

- ❖ (Ρήνη): *Εκείνη εκοίταξε πονεμένη τα αδέρφια της, εκατέβασε το βλέφαρο και δεν του αποκρίθηκε...*
(Τρίνκουλος): *έτρεμε όλος, αχνός, λιγνός, φοβισμένος, με μάτια που το κρασί από τόσα χρόνια του τα 'χε θολώσει. Μα τώρα ήταν ξενέρωτος κι εδάκρυζε...*
- ❖ Η περιγραφή εστιάζεται κυρίως στις ψυχικές καταστάσεις καθώς τα βασικά πρόσωπα συνειδητοποιούν ως ένα σημείο, έστω και με αφελή τρόπο, ότι οι κοινωνικοί θεσμοί, όπως το χρήμα, είναι η αιτία της δυστυχίας τους.
- ❖ Ο συγκεκριμένος αφηγηματικός τρόπος της περιγραφής μπορεί να παρουσιάσει και να αποδώσει καλύτερα όλα εκείνα τα στοιχεία - εξωτερικές δυνάμεις, φυσικές και κοινωνικές - που επηρεάζουν την ηθική συμπεριφορά των ανθρώπων και περιορίζουν την ελευθερία τους. Εξυπηρετεί, επομένως και το πνεύμα του νατουραλισμού μέσα στις οποίο κινείται η νουβέλα.

[Στέλλα Βιολάντη]: ενδεικτικά

- ❖ *Κι εκτύπησε το στήθος της το πλατύ με δύναμη, κι από τα μάτια της τα αδάκρυτα ετοξεύθη άγρια αστραπή.[...]Το πάθος της εχρωμάτισε, της εξωγόνησε το κατάλευκο πρόσωπο. Ίχνος κακοπάθειας δεν εφαινότο πλέον και για μια στιγμή η κόρη έλαμψε με την πρώτη εμορφιά της...[...]*
(υπάρχουν και αρκετά άλλα σημεία στα οποία εντοπίζουμε περιγραφή)
- ❖ Πιο έντονο το στοιχείο της περιγραφής σε σχέση με το «Ανάθεμα τα τάλαρα». Χρησιμοποιείται από τον αφηγητή κυρίως για να μας παρουσιάσει το σκηνικό και τη σκηνική δράση των προσώπων.

- Με ποιον άλλο αφηγηματικό τρόπο καταφέρνει να δώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα των προσώπων. Τι φωτίζει περισσότερο;

Αφηγηματικός τρόπος: διάλογος

Ερωτήσεις

1. Ανάμεσα σε ποιους διεξάγεται ο διάλογος α) στο «Ανάθεμα τα τάλαρα» (μπορείτε να χρησιμοποιήσετε παραδείγματα και από το «Δουλευταδες κι δυο, ποιόνε έχουμε ανάγκη;») και β) στη *Στέλλα Βιολάντη*, που ήδη διαβάσαμε και ποιο το περιεχόμενο του;
2. Σε τι εξυπηρετεί η χρήση του;

Απαντήσεις

[Ανάθεμα τα τάλαρα]:

- ❖ Διάλογος παρατηρείται μεταξύ της Επιστήμης, του Αντρέα, της Ρήνης και του Τρίγκουλου (σ. 143-149)
- ❖ Ο διάλογος αποτελεί τον κυρίαρχο αφηγηματικό τρόπο στα περισσότερα μέρη της νουβέλας με αποτέλεσμα να αποδίδονται με παραστατικότητα, ζωντάνια και αμεσότητα οι συναισθηματικές εξάρσεις και οι δραματικές εντάσεις.
- ❖ Ο διάλογος είναι κυρίως σύντομος, ζωντανός και φυσικός, κυριαρχεί σε όλο το έργο οδηγώντας σε μεγάλη δραματική ένταση. Φυσικός και αβίαστος φωτίζει το χαρακτήρα και την ψυχολογία των προσώπων και φανερώνει την ένταση των συναισθημάτων τους.

[Στέλλα Βιολάντη]

- ❖ Μεταξύ της Στέλλας και της μητέρας της Βιολάνταινας. (σσ.104-106)
- ❖ Κατέχει κεντρική θέση στην αφήγηση, φυσικός αλλά όχι τόσο σύντομος.
- ❖ Συμβάλλει και πάλι στην παραστατικότητα και φωτίζει την προσωπικότητα και τον χαρακτήρα των ηρώων. Ξεδιπλώνονται τα συναισθήματα και οι σκέψεις των προσώπων. Εξυπηρετεί επίσης τη θεατρικότητα του έργου.

- Εντοπίζετε άλλον κοινό αφηγηματικό τρόπο μέσα στα δύο κείμενα;

Αφηγηματικός τρόπος: Αφήγηση

Ερωτήσεις:

1. Τι έκταση έχουν τα αφηγηματικά μέρη στα δύο κείμενα;
2. Πώς λειτουργεί η αφήγηση;

Απαντήσεις

[Ανάθεμα τα τάλαρα]:

- Ο Θεοτόκης χρησιμοποιεί μια πειστική, ρεαλιστική μέθοδο στην αφήγησή του. Η έκταση των αφηγηματικών μερών είναι περιορισμένη, ενώ εντυπωσιακή παρουσιάζεται η εκμετάλλευση του εσωτερικού μονολόγου και των διαλόγων. Με τις τεχνικές αυτές ενισχύεται η παραστατικότητα και η θεατρικότητα των διαφόρων επεισοδίων του διηγήματος. Εξάλλου η έντονη χρήση της ιδιωματικής γλώσσας τόσο στα αφηγηματικά όσο και στα διαλογικά μέρη χαρίζει στο διήγημα φυσικότητα και πειστικότητα.
- Ο αφηγητής παρακολουθεί τη σκέψη και τα συναισθήματα των ηρώων και αφηγηματοποιεί τους εσωτερικούς μονολόγους. Οι μονόλογοι άλλοτε αναμεταδίδονται έμμεσα, περασμένοι στη φωνή του αφηγητή, ενώ σε άλλες περιπτώσεις ακούονται άμεσα σε α' πρόσωπο.

(Η τιμή και το χρήμα: βιβλίο εκπαιδευτικού, ΥΑΠ, Λευκωσία, 2010, σ. 47)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Στο «Ανάθεμα τα τάλαρα» ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τον *διάλογο*, την *αφήγηση* και την *περιγραφή* και με αυτά πετυχαίνει να αποδώσει πειστικά και παραστατικά τόσο την κοινωνική πραγματικότητα όσο και τους χαρακτήρες των ηρώων του.

Επάνοδος στο αρχικό κείμενο

- *Επιλογή συγκεκριμένων αφηγηματικών τεχνικών και η λειτουργία τους*

Ερώτηση:

1. Να προσδιορίσετε το είδος του αφηγητή, το πρόσωπο της αφήγησης και την εστίαση και να εξηγήσετε τι επιτυγχάνει ο συγγραφέας με τις συγκεκριμένες επιλογές.

Απάντηση

- Αφηγητής- Πρόσωπο - Εστίαση

Ο αφηγητής είναι παντογνώστης, εξωδιηγητικός, αμέτοχος στην ιστορία, αφηγείται τα γεγονότα σε γ' πρόσωπο και παραμένει αντικειμενικός παρατηρητής και αποστασιοποιημένος από τα όσα διαδραματίζονται. Δεν παρεμβαίνει προσωπικά στα όσα διαδραματίζονται, δεν τα σχολιάζει καθώς τα ίδια τα γεγονότα και οι πράξεις των προσώπων παρουσιάζονται στον αναγνώστη, που καλείται να σχηματίσει ανεπηρέαστος τη δική του γνώμη. Συγκεκριμένα ο Θεοτόκης ακολουθεί αντικειμενική και απρόσωπη αφήγηση με μηδενική εστίαση.

(*Η τιμή και το χρήμα: βιβλίο εκπαιδευτικού, ΥΑΠ, Λευκωσία, 2010, σ. 47*)

- Να σχολιάσετε τη θέση της γυναίκας όπως παρουσιάζεται μέσα από τις μορφές της Ρήνης και της Στέλλας Βιολάντη;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

